

Ключевые слова: художественно-конструкторские знание и умение, старшеклассники, трудовая подготовка, художественное конструирование.

Trofimchyk V. M. Psychological and pedagogical features of artistic and designing knowledge and skills of senior pupils in the process of labour training.

According to the analysis of psychology of creativity provisions there were discovered forming features of artistic and designing knowledge and skills of senior pupils in the process of labour training.

Keywords: artistic designing skills and knowledge, senior pupils, labour studies, artistic designing.

Туріна О. А.

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв

ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ – ЕТАЛОННА МОДЕЛЬ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті аналізуються теоретико-методологічні підходи вітчизняних та зарубіжних дослідників до вивчення феномена здорового способу життя молоді особи з особливими потребами в контексті творчої соціалізації в культурно-мистецькому середовищі.

Ключові слова: культурно-мистецьке середовище, творча соціалізація особи, еталонна модель культурно-мистецького середовища – здоровий спосіб життя.

Закономірним наслідком розвитку глобалізованого світу є феномен здорового способу життя як основного формуючого чинника якісного існування людини на Земній кулі. Основною темою даного дослідження – з'ясувати, які умови дають підставу вважати здоровий спосіб життя культурним явищем. Тому в нашому дослідженні саме його відтворення як еталонної моделі в культурно-мистецькому середовищі пропонується розглянути як сучасний ідеальний молодіжний стиль поведінки, її адаптації і творчої соціалізації.

Для об'єктивізації проектування моделі творчої соціалізації молоді особи, і в її межах формування еталонної моделі культурно-мистецького середовища здорового способу життя, ми звертаємося до такого необхідного поняття як “мистецький простір” вільного часу особи. Простір – одна з основних ознак матеріальності речей, що фіксує їхню протяжність і порядок розташування. Субстанційна концепція простору і часу (І. Ньютон) визнає можливість існування їх без матерії у реляційній формі (Г. Лейбніц). Простір, взаємопов'язаний з часом, визначається через час, і навпаки. Для нас у проблемі соціалізації важливим є *музичний простір як сфера існування творчої особи*, наприклад, музиканта, який відповідним чином формує себе як особистість, а його творчість навчає, виховує, розважає, і навіть лікує (наприклад, методика музичної терапії), використовуючи для цього часовий простір мистецького середовища. В дослідженні ми спираємося на класичні трактування поняття культурної цивілізації, як здобутків культури, що легко передаються від покоління до поколінь і є свідченням прогресу чи занепаду культури. Кожна цивілізація створює прогресивну молодіжну культуру з просторово-часовими характеристиками. Молодь, як частина вікової групи середовища, визначається сукупністю індивідів, об'єднаних соціопсихічними якостями перманентної активної оцінки схеми суспільних цінностей (С. Абрамович) [1]. Вона виступає не стільки як вікова категорія, а як соціально активна і творча, що є носієм таких параметрів як молодість і революційність. Молодіжна масова культура засвідчує специфічний стиль поведінки, що репрезентується в середовищі мовним спілкуванням, одягом, музикою, стилем проведення вільного часу тощо. Проблематика молодіжної культури вільного часу в нашому дослідженні вимірюється якістю музично-естетичної діяльності, у процесі якої відбуваються соціалізація та адаптація особи. В

дисертаційному дослідженні музику обрано інструментом впливу на формування музично-естетичної культури, зокрема молодіжної моди на здоровий спосіб життя. У молодому віці люди виробляють особливу соціальну ідентичність, яка характеризується оригінальними смаками та пріоритетами. Зазначимо, що соціальні відносини в наш час організуються не навколо сім'ї чи кола друзів, як це було в історичній моделі, а навколо "різних груп". Предметом особливої уваги молодіжних груп є *стиль*, або *мода*, що характеризується якістю проведення вільного часу. В нашому дослідженні саме його відтворення в культурно-мистецькому середовищі – здоровий спосіб життя пропонується як сучасний ідеальний молодіжний стиль поведінки. А проектування моделі творчої соціалізації може виступати в контексті молодіжної моди.

Стан соціалізації осіб з особливими потребами в контексті здорового способу життя аналізується нами з огляду на сучасне законодавство України з питань реабілітації інвалідів, зокрема Конституції України, законів України "Про державні соціальні стандарти і державні соціальні гарантії", "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні", "Про соціальні послуги", інші нормативно-правові акти, що регулюють правові відносини у цій сфері, зокрема міжнародні договори України, згоду на обов'язковість яких надана Верховною Радою України Згідно з нормативами актів Закону України "Про реабілітацію інвалідів в Україні" (від 06.10.05р.), ми дотримуємося поняття *соціалізація* в поєднанні з поняттям *реабілітація*, розшифровку якого знаходимо в статтях 5 та 24. У цих документах розроблено види реабілітаційних заходів, серед яких: медичні, фізичні, психологічні, трудові, фізкультурно-спортивні, а також *професійні та соціальні* [15]. У нашому дослідженні ми спираємося саме на такі види реабілітаційних заходів: професійні, які передбачають сприяння у професійному навчанні і професійній адаптації, та соціальні, які передбачають соціально-побутову і середовищну адаптацію, соціальне обслуговування яких – забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації тощо. Відповідно до статті 1 цього Закону, *професійна реабілітація* – це система заходів, спрямованих на підготовку особи до професійної діяльності, а *соціальна реабілітація* – система заходів, спрямованих на створення умов для особи з особливими потребами до активної участі у житті, відновлення її соціального статусу та здатності до самостійної суспільної діяльності шляхом соціально-середовищної орієнтації та адаптації. У свою чергу усунення обмежень життєдіяльності – система заходів, спрямованих на створення умов для досягнення або відновлення особою оптимального фізичного, інтелектуального, психологічного і соціального рівня життєдіяльності; *реабілітація* – система заходів, спрямованих на опанування особою знань та навичок, необхідних для її незалежного проживання в соціальному середовищі: усвідомлення своїх можливостей та обмежень, соціальних ролей тощо.

Оскільки соціокультурна реабілітація, тобто соціалізація особи, розглядається нами в молодіжному середовищі, ми використовуємо поняття особи з особливими потребами, яке розроблено П. Таланчуком [18, с. 1-3]. Обмеження життєдіяльності – повна чи часткова втрата особою внаслідок захворювання можливостей до спілкування, організації та контролю своєї поведінки. У професійній лексиці останнього десятиліття для поліпшення проблем індивідуальної адаптації інвалідів з дитинства в середовищі застосовували – особа з обмеженими фізичними можливостями. З 2004 р. вживається більш коректний термін – підліток з особливими потребами, де під потребами ми розуміємо схему відповідних умов для її особистої соціокультурної реабілітації.

Зазначимо, що однією із характерних особливостей цивілізації є стрімкі зміни способу людського існування. Людина, не встигаючи адаптуватися до соціальних технічних та інших дій створеного нею штучного, предметно-духовного світу, втрачає стабільність фізичного здоров'я, що руйнує поняття цінності людини і її життя. Зміна людської свідомості, рівня культури, в тому числі і валеологічної, ґрунтується на цінностях, які дозволяють особі пізнати сенс життя. Тому спосіб життя відноситься до тих домінуючих чинників, що значним

чином впливають на стан здоров'я. У свою чергу, життя залежить від рівня культури та освіченості людини. Ось чому важко переоцінити об'єктивну роль мистецького середовища, зокрема музично-естетичну діяльність, що є найбільш поліфункціональною. Попередній аналіз світового і національного досвіду практики музично-естетичної діяльності, надав перспективу у визначенні місця культури здорового способу життя як складової моделі творчої соціалізації молоді. Необхідно визначити, наскільки культурно-мистецьке середовище забезпечене необхідними умовами абілітації для творчої діяльності. У нашому дослідженні поняття “здоровий спосіб життя” співвідносимо з поняттям культури, що визначається Всесвітньою організацією охорони здоров'я не лише як відсутність хвороб, а й як розуміння соціального, культурного й духовного стану особи. Щоб осмислити закономірності окремих форм та їхніх проявів у життєдіяльності молоді з особливими потребами, важливо простежити той період, коли можливе активне його застосування, та з'ясувати, які умови дають підставу вважати здоровий спосіб життя культурним явищем.

Традиційними формами вільного часу в контексті культурно-мистецького середовища є самоосвіта, родинно-гостьові зустрічі; дозвілля, свята, ігри, забави тощо. Типовою формою в Україні є використання музики та фольклору в художньо-естетичній діяльності молоді в межах діяльності соціальних інститутів. Хоча ця тема не має прикладного спрямування для нашого дослідження, але є необхідною з точки зору трансмісії художніх цінностей між поколіннями, що має змогу реалізуватися в системі святкових форм і забезпечує міжвікову комунікацію в межах антропологічної моделі мистецького середовища. Підтвердження ми знаходимо у фольклорі: “Хто рано встає, тому Бог дає” та ін. М. Стельмахович, О. Іваницький підкреслюють, що в народних традиціях чинника часу в житті людини приділяється значна увага. І це не випадково, адже часовий режим для особи є дійовим методом формування відповідних звичок [9].

У науковій літературі поняття час розглядається як безперервне протікання існування, воно анізотропне [15]. М. Моссом і Е. Дюртем розглядають його як соціальну категорію колективної уяви. Традиційно час простежувався в послідовності і тривалості, вимірювався як повторення релігійних подій або свят у календарних межах. Точна уява про час має суттєве значення для функціонування міської культури, адже об'єктом нашого дослідження є мешканці мегаполіса. М. Вебер показав, що точний розрахунок часу є фундаментальною властивістю: організація праці різних видів діяльності, а дія відбувається в часових вимірах. Б. Деменко досліджує проблему часу в музиці, ці розвідки є цінними для нашої проблеми [15].

Зазначимо, що єдине розуміння часу має суттєве значення для гіперпроцесів глобалізації та інтеграції культури. Адже особа соціальна і повинна упорядкувати своє життя для досягнення необхідних духовно-естетичних цінностей та зазначити шляхи гармонії просторово-часового континууму в художньо-естетичній діяльності. Колективна уява про час є ознакою цивілізаційного процесу, що є, на нашу думку, об'єктивним просторово-часовим механізмом мистецького середовища, в ході якого особа вчиться контролювати і планувати своє життя відповідно до власної або суспільної образної уяви. Водночас надається значення не лише календарному, а й концептуальному та перцептуальному сприйманні часу.

Під культурними традиціями використання часу ми розуміємо будь-яку людську практику, переконання, інститути або артефакти, що передаються від покоління до покоління. Тому людські звичаї використання часу – це такі елементи культури, що є частиною спадщини поколінь. Досліджуючи світовий досвід музично-естетичної діяльності, ми встановили, що культурна традиція є джерелом соціальної чи іншої стабільності і легітимності, але звернення до традиції може мати важливе значення для протиставлення традиційного середовища сучасному, традиційного використання вільного часу – особливим сучасним просторово-часовим формам, що породжує суперечки про природу авторитету образної форми. Наприклад, вільний час як категорія – це вивільнення від невідкладних

справ людського часу, “час свободи”, простір вільної діяльності для власного розвитку. Важливо виокремити такі його ознаки, як зміст та сутність вільного часу. Перша полягає у вільному виборі індивідуальної діяльності, що означає наявність часового простору, вільного від необхідних, невідкладних справ. Свідомим є прагнення людини опанувати цей часовий простір, самостійно вибирати варіанти й імовірної дії.

Для становлення особи важливим є вміння в цих просторово-часових межах досягти поставленої мети та відтворити заплановане, що є об'єктивним змістом творчої діяльності (в нашому контексті культури здорового способу життя). Сутність вільного часу становить усталена якість, що зберігається в усіх змінах вільного часу відповідно до вибраного середовища. Зміст вільного часу ширше сутності поняття, що включає в усі інші зв'язки, притаманні даному феномену. Його зміст є більш плинним і змінним, ніж його сутність. Але єдність і співвідношення сутності і змісту полягає в тому, що вільна діяльність може бути справжнім вираженням свободи, якщо вона спрямована на розвиток особистості, а особливо естетичної, що можливо лише за умов вільної інтелектуальної діяльності. З іншого боку, *вільний час* особи – це час, яким вона вільно керує для всебічного саморозвитку. Якісний показник вільного часу можуть забезпечити інфраструктура закладів культури, розвивальні чи лікувально-оздоровчі програми для окремих соціальних груп. Вільний час використовується для більш піднесеної діяльності, інтелектуально-гармонійного розвитку. Він характеризується за змістом, обсягом, структурою використання. Важливо дослідити і визначити його оптимальну структуру, систему регулювання, організацію, умов подолання елементів антикультури. Категорія вільного часу певним чином впливає на процес соціалізації, зазначав О. Семашко, виявляє резерви, визначає цільову скерованість у різних групах, виділяє якісний показник культури використання вільного часу, що відтворює стабільність, або нестабільність діяльності, її регулярність, повторюваність, періодичність. Такі проблеми досліджували М. Каплан, Г. Віленський, Ж. Дюмазед'є, А. Турен. Українські вчені також розробляли проблему вільного часу, особливо в кінці ХХ ст. Серед них – Л. Аза, М. Андреев, В. Піча, О. Семашко, Л. Сохань та ін. [14].

У контексті дослідження можна визначити вільний час (у добовому вимірі) як частину поза навчального часу або лікувальних процедур. Розглядаючи цю категорію вільного часу, ми можемо визначити такий необхідний параметр для підлітків з особливими потребами, яким є *відпочинок* як стан спокою чи творчої діяльності відновлювального характеру, в результаті якого індивід набуває нормативного стану працездатності, втраченої у процесі діяльності, під впливом якої стабілізується емоційно-психологічний і фізичний стани. Тому відпочинок – це природно-фізіологічний захист нервової системи особи, де відтворюється процес відновлення функцій клітин, тканин органів, процесу внутрішньої секреції, обміну речовин та ін. За своєю структурою відпочинок поділяється на пасивний, що характеризується станом спокою і може реалізуватися як перегляд книг, телепередач, прослуховування музики, прогулянки тощо; та активний – чергування різних видів діяльності, завдяки чому основні нервові центри та органи працюють, інші – відпочивають.

Вирішуючи проблему змісту вільного часу, завдяки якому створюється емоційний стан, ми вирізняємо особливий його вид – *культурний відпочинок*. На нашу думку, це діяльність особи для споживання чи створення культурних цінностей (дозування відповідно до стану індивіда). Відзначимо, що якісною формою використання вільного часу для осіб з особливими потребами є піднесена діяльність, де пріоритетним є домінування улюблених видів занять, які приносять задоволення і впливають на формування особистості, її емоційної сфери і стають необхідною умовою та ефективним чинником адаптації. Ці критерії визначені в працях українських науковців Ю. Богуцького, Л. Божовича, М. Жулинського, В. Чернеця, та відображені в державній доктрині молодіжної політики України у ХХІ ст. [5]. У межах культурно-мистецького середовища окремою складовою є *молодіжна культура вільного часу*, яку ми розглядаємо з позицій рівня стану її організації в суспільстві. Він становить

певну систему діяльності молоді людини в цей час, що відбувається в певному соціокультурному і часовому просторі, співвіднесеному з духовними, національними, сімейними традиціями та змістом і способом життя, в якому реалізуються пізнавальні, естетичні, фізіологічні, гедоністичні, розважальні та інші потреби.

Особиста культура вільного часу – це інтегративна якість, що враховує індивідуальний рівень організації залежно від життєво значущих ідей і цілей; відображаючи наявність у неї позитивних особистих якостей, що забезпечують корисне для здоров'я його проведення: запланована організованість, світогляд, моральні та естетичні якості використання, наявність внутрішніх мотивів, орієнтованих на духовно-естетичний та фізичний розвиток, цілеспрямованість та дозованість. Як зазначає А. Леонтьєв, розвиток особистості – це процес утворення складніших, багатших та поглиблених зв'язків із дійсністю інтеріоризації суспільного досвіду та культури в процесі художньо-естетичної діяльності. Тому в контексті нашого дослідження особа групи підлітків з особливими потребами виступає як активний суб'єкт історичної практики соціалізації, що характеризується біологічно-фізичними особливостями, рівнем підготовленості, тобто освоєним культурно-життєвим досвідом поколінь та соціально-обумовленими якостями відтворення життєдіяльності. Це дає можливість визначити культуру вільного часу як сукупність духовних, естетичних, моральних цінностей і ідеалів, стилю життя, творчої практики, що відтворюється у процесі художньо-естетичної діяльності, спрямованої на власний розвиток та уможливує участь особи у культурному процесі в межах мікро- та макросоціуму. З точки зору психологічного аспекту, молодіжна культура користування вільним часом, в нашому контексті – здоровий спосіб життя, сприяє формуванню функціонально-дієвого, творчого типу особи, яка характеризується пролонгованою організацією свого часу, співвіднесеною із ціннісними орієнтирами і змістом життя, зокрема творчою соціалізацією.

За нашим твердженням культурно-мистецькі традиції способу життя людини у вільний час включають архетипи здоров'я як історично сформовані первообрази. Вони є символами колективної ідентичності, що посилюють відчуття спільності, відношення до одного середовища. В теорії та історії мистецтва М. Кримським та ін. розроблено наступні українські культурні архетипи: “софійність”, “слово”; “філософія серця” (Г. Сковорода, П. Юркевич), “філософія слова” (О. Потебня), “краса і сила” (В. Винниченко), “краса природи” (В. Сухомлинський), що відповідають українській екокультурі та розкривають особливості українського менталітету [13].

Розвиток і становлення особи і мистецького середовища відбувається у формі діалогу часів та нової суспільної парадигми – принципу гуманізму; діалогу митець – середовище; митець – індивідуальна творчість. Готовність до діалогу, на нашу думку, визначається: увагою, змістовністю, саморозкриттям. У нашому дослідженні діалог розглядається як синхронізація процесів мистецького середовища. До форм діалогізації відносяться такі складові: культура правил (існування і поведінки життєдіяльності тощо), культури самого діалогу (між складовими середовища). Зокрема, постає позиція “культуротерапія” – повернення до певного діалогічного джерела, де особа, яка визначає себе в діалозі з культурою, стає здоровою особистістю. Підтверджується ідея, що традиції діалогу є з'єднувальною ланкою в загальноеволюційному процесі, вищим проявом якої є злиття “надсмислового” і “сміслового”, “стандартного” і “нестандартного”. На цій основі можливо формування образу-задуму індивідуальної творчої життєдіяльності – моделі здорового способу життя.

Констатуючи факт ритмічності діалогічних процесів у культурно-мистецькому середовищі, ми розуміємо, що ритм проявляється своєрідно. Він уможливує розвиток знань, умінь, навичок для розуміння, наприклад, таких понять, як мовна чи музично-звукова конструкція, що у свою чергу є інструментом сприймання інформації, який вводить особу в середовище. Він діє за законами повноти-порожнечі. Ритмічні якості музики дозволяють

особі: а) отримати необхідну для себе енергію та інформацію, що сприятиме набуттю відповідного внутрішнього стану; б) активізувати інтелектуальний, генетичний та фізичний потенціал; в) посилити дію мозку; г) створити умови для адекватної орієнтації в життєвих ситуаціях; д) вийти з циклічних станів, наприклад, таких як стандартна поведінка або стандартне сприймання, давати індивідуальну характеристику звукової інформації (звукам природи, музиці тощо).

Особа та її середовище, з одного боку, діють як антиподи, а з іншого, – є взаємними суб'єктами об'єднання та розбудови. У них різні завдання з різним змістом, характером, ритмом і законами дії та існування. Ритмічна сфера дає людині можливість, або час виявити себе, а ритм чи ритміка, відповідно, створює умови для цих дій. Б. Яворський зазначає, що всі музичні процеси піддаються ритму, а зміна гармоній ритмічно організована [19].

Суб'єкти та об'єкти мистецького середовища взаємодіють у відповідному ритмі, а ритмічна несумісність призводить до негативних наслідків. Ритм і лікує, і вбиває, а найважливіше в контексті нашого дослідження, синхронізує процеси соціалізації. Розглядаючи проблему вільного часу як культурну, розуміючи її як змістовну складову соціалізації, можна стверджувати, що вибрана категорія *культура здоров'я*, на нашу думку, – це сукупність пріоритетних духовно-естетичних цінностей, норм, еталонів, виявлених сталими смислообразами, що діють у відповідному ритмочасі, транслуються в безперервному культурно-історичному процесі і втілюються в образах-задумах моделі здорового способу життя за такими складовими: середовище, культура, мистецтво, особа (за вибором творчої діяльності). Отже, категоріальна структура інтегративно-еталонної моделі мистецького середовища має специфічний вплив на систему людських цінностей, тому ми маємо на меті показати на прикладі музично-естетичної діяльності підлітків з особливими потребами, що така структура може стати основою для проектування нового образу здорового способу життя.

Попередній аналіз світового досвіду музично-естетичної діяльності дозволив узагальнити теоретичні засади для характеристики світоглядних парадигм – як множинність мистецьких традицій українського середовища та інтерпретацій їхнього впливу на створення моделі творчої соціалізації молоді з обмеженими можливостями. Висловлюємо гіпотезу, що культурно-мистецьке середовище постає в кількох діалектично взаємозалежних площинах первообразу культури здоров'я, як: світогляд з погляду особливостей дії спадщини попередніх поколінь, що дозволяє об'єднати поняття мистецького світогляду особистості і культурних традицій; культурно-мистецькі традиції мудрості поколінь, що акумулюють цінності, норми, ідеали, пріоритети, які підтримують суспільство у переломні часи і є актуальними у наш час. Важливим є освоєння культури минулого у вигляді традицій засвоєння особистістю своєї світоглядної відкритості як в минулому, так і в сучасному, і в майбутньому (в горизонтальній та вертикальній проекції). Зазначимо, що здоровий спосіб життя тісно пов'язаний із культурно-мистецьким середовищем: з одного боку, тут є відображення соціально-культурного прогресу етносу, його традицій, а з іншого – воно стимулює розвиток культури, активно впливає на створення нових духовних та естетичних цінностей, підтримує і посилює інтерес до культури, життєдіяльності, а також урізноманітнює їхню потребу у спілкуванні з художньо-мистецькими творами, пам'ятками історії, потребу до використання у власній життєдіяльності національних звичаїв та обрядів, зокрема музики. Такі форми, що історично сформувалися в мистецькому середовищі, мають суттєву специфіку, яку неможливо передбачити в будь-якій загальній концепції чи державній програмі, адже кожний народ створює свої форми і засоби виховання. Переважна їхня більшість є ефективними лише за певних національно-культурних умов. Тому поряд із процесами просвітницького характеру в кожному випадку створюються специфічні культурно-естетичні ситуації, що потребує активних конструктивних заходів з боку нових соціальних інститутів для включення підрастаючого покоління в контекст світової

естетичної культури. Дослідження Л. Божовича про освоєння фольклору у групових формах діяльності виявило, що така група являє собою соціокультурний механізм цього процесу [5].

Зазначимо, що локальна модель вільного часу – це результат довготривалого культурного розвитку людини і суспільства. Її еволюція започаткована в первісному побутовому синкретизмі, для якого характерний нижчий рівень рекреативної діяльності – фізіологічний відпочинок (сон) та імітаційна ритуально-магічна пантоміма (гра), яку голландський культуролог Й. Хейзінга назвав первинною формою культури. Аналізуючи систему життєдіяльності первісної людини, М. Хренов відзначає, що в ній було і дозвілля, яке заповнювалося колективним поїданням убитого звіра-тотема (та відданні йому почестей у формі ритуальних ігор і танців), або посвята молоді в категорію дорослих. У науковій літературі окремо виділяється, так звана, теорія “гри”, сутність якої виявляється на всіх рівнях художньо-освітніх систем: на стилістичному рівні – полістилістика, на жанровому – гра з жанровими моделями минулого і сучасного, модифікації, на рівні оформлення матеріалу, – гра з мистецьким простором (середовищем). Зважаючи на включення ігрового моменту в творчий процес, традиції сучасного музичного мистецтва розглядаються як можливість взаємодії, як “діалог часів” (за М. Бахтіним), що перетворюються на об’єкт “гри”, що відповідно формує змістову основу функціонування мистецького середовища. Подібними до “діалогу часів” сентенції можна виявити і в українській естетиці.

Еволюція матеріально-духовної сфери буття українців сприяла появі чуттєвого розуміння *часу-гри*, що відкрило важливий феномен “вільного часу” – свята. Його форми внесли в життя елемент ритмичасової впорядкованості культури спілкування. Свята були творчою фазою життя людини. Саме у святах зароджується, естетична свідомість і позитивні емоції. Первісна святкова культура східних слов’ян була аграрно-магічною, підкреслюють М. Попович, О. Потєбня, В. Чичеров. Святкові обряди, ігри та розваги – це форми щоденного селянського життя та праці, тобто соціалізації. М. Бахтін зазначав, що свято – це соціально-художнє явище, оформлене ігровим способом. Р. Гусак, С. Килимник, дослідивши свята річного календарного циклу наших предків, виявили, що вони супроводжувалися музикою, танцями, іграми та перерядженнями [3]. Головними виконавцями цих творів, що символізують ідею продовження життя, були молоді люди. У ХХ ст. ритуально-магічний характер обрядово-ігрових форм перетворюється на молодіжні забави (спорт, молодіжні *тусовки*). Ці історичні факти дають нам підставу для трактування гри, як часу здоров’я для особи.

Історичне розуміння вільного часу деякий час перебувало під впливом християнських ідей (антропологічної моделі). Домінуючу тенденцію певним чином мав офіційний (християнський) святковий календар. Наприклад, у святкові дні молодь спільно з дорослими брала участь у богослужіннях та різноманітних обрядових діях – створюються духовні форми молодіжної культури. Фізично-розвивальний компонент вільного часу удосконалився і поширився в народі під впливом ідей козацтва, кобзарства, спільного музикування тощо. Із поширенням Вертепу в Україні створилися різновиди релігійної драми. Глибока морально-етична основа вертепу виражається не лише ідейно, але й певними звичаєвими правилами. У XVI–XVII ст., з появою закладів освіти, виникають шкільні театри та молодіжні “вечірки”, де основним змістовим елементом є здоровий спосіб життя. Модель здорового способу життя базується на українських традиціях проведення святкового часу. В них закодовані образи, які символізують продовження життя, наприклад, Великдень – дарував молоді особливий святковий час, пов’язаний із глибокою життєстверджуючою ідеєю; Зелені свята сповнені магією природи (проводи русалок, ходіння на жита, прикрашання домівок лепехою, гілками дерев); Купала – символізує цю ідею через купальське багаття, плетіння вінків із трав, хороводи; Спасівка – використання спеціального городнього чи лісового реквізиту. Такі ігрові ситуації є поєднанням трьох поколінь у мистецьке середовище. А. Іваницький, С. Грица вважають, що рекреативне відновлення автентичного фольклору в обрядовій культурі, дозвіллі та концертній діяльності сприяє продовженню його життя в середовищі,

розвитку культури особи.

У XVIII–XIX ст. у побут увійшли атракціони (каруселі, райки та багато іншого), що займали вільний час молоді фізичними та інтелектуальними іграми. У XX ст. сформувалася цілісна система закладів молодіжного дозвілля, де проводилася широка культурно-освітня діяльність, що уособлювала модель естетично-фізичного виховання молоді. Велике значення у житті молоді ігрового етапу мали іграшки. Дослідники народної іграшки відзначають її вагомий потенціал у розвитку пізнавальної, духовно-етичної та фізичної сфери дитини (А. Асмолов, О. Найден, Д. Фіголь) [2]. Домінуючим елементом ігрового дозвілля стали такі форми: алгоритм забав і розваг; організації діяльності у вільний час. Л. Виготський вважав гру різновидом творчої діяльності, засобом розвитку уяви і фантазії [8]. В. Сухомлинський називав її “великим світлим вікном”, через яке у духовний світ індивіда вливається живильний потік уявлень про навколишній світ. І. Кон відзначав, що у грі формуються навички соціальної поведінки та пізнається система цінностей. Н. Кочнева вважає гру ефективним засобом розкриття особистості. В. Розін вбачає у ній засіб програмування молодою особою емоційно-психологічного стану та позитивних переживань. В. Довжик, Г. Падалка та ін. називають її мистецтвом, що закодувало в собі наш національний характер [12]. Тому проведений аналіз наукової літератури підкреслює нашу думку, що ігри виступали невід’ємною частиною культурно-мистецького середовища України та формою молодіжної творчості (молодіжної тусовки). Гра – джерело радості, що якісно і змістовно заповнює вільний час. Про це йдеться у приказках: “Де забавка веселенька, там дитина раденька”, “Де гра, там і радість”, “В будень часу не гай, – батькам помагай, а в неділю – ігри грай”. “Як грається, так і трудитись буде” тощо.

Отже, творчість-гра у вільний час – структурно-часова форма культурно-мистецького середовища, завдяки якій у особи формуються такі навички, як абстрактне мислення, фантазія, пізнання, творче спілкування, самовираження, духовне та фізичне вдосконалення; і такі почуття, як насолода, задоволення. Відсутність гри у юнацькому віці унеможлиблює процес становлення особистості (Л. Божович, Л. Бутенко, Б. Додонов) . Тому, досліджуючи особливості історичного українського ігрового досвіду, ми визначили хронологію виникнення ігрових жанрів народного фольклору: словесного – скоромовки, загадки, прикази, небилиці, звуконаслідування тощо; музичного – музикування на інструментах, на листках і стеблах рослин, корі дерев тощо, пісенного, танцювального та ігрового. Важливо, що під час ігор планувалася *радісна атмосфера*. Структура забав перетворилася на цілісні виховні системи, важливу форму духовного буття, фізичного розвитку, тобто відтворила образ моделі культури здорового способу життя. Ця модель характеризується за такими параметрами: поліфункціональність, масовість, видовищність, розважальність, адаптаційність. Освоюючи мистецтво в процесі музично-естетичної діяльності, молода особа розширює свій творчий потенціал, поглиблює емоційну сферу, отримує насолоду, підвищує рівень культури.

Таким чином, трудова діяльність, ритуально-магічна пантоміма, свято, гра, художня творчість, музично-естетична діяльність сприяли появі не лише інституту молодіжної культури як автономної соціокультурної реальності, а й своєї субкультури, що має власну структуру, функції, мову, традиції. Важливою формою побутування цієї субкультури стає саме модель здорового способу життя. Отже, професійне мистецтво, спільне музикування історично є виразниками молодіжної культури в культурно-мистецькому середовищі, тобто характеризує чинник творчої соціалізації і має такі рекреаційні характеристики: видовищність, комунікативність, креативність, пластичність, розважальність, і позитивну енергетику – *радість*.

Вище проаналізовані традиційні моделі дають змогу розглядати ці процеси як якісні умови дії моделі творчої соціалізації. До того ж, на основі узагальнень поглядів філософів, культурологів, соціальних працівників що до категорії вільного часу, спробуємо

охарактеризувати їхню суть відносно впливу системи художньо-естетичної діяльності та музичного мистецтва для формування умов соціалізації підлітка з особливими потребами. Основна складова – культура здоров'я – це сукупність пріоритетних цінностей, норм, еталонів сталих смислообразів, що діють у відповідному ритмочасі, які транслюються в безперервному культурно-історичному процесі та втілюються через фольклор, народне і професійне мистецтво, зокрема музичне, в образ-задум моделі здорового способу життя (за всіма складовими культури).

Оцінюючи інтернаціональність понять стан здоров'я, хвороби, простежимо концертну проблематику “соціалізація підлітків з особливими потребами” при цих двох станах. Досліджуємо спектр умов для розв'язання проблеми здорової і хворої людини в межах історичного функціонування різних національних культур та епох. Визначаючи цінність душевного і тілесного здоров'я для життєдіяльності індивіда, ми актуалізуємо – стан здоров'я молоді як соціально-культурну проблему. Вона взаємозв'язана з багатьма аспектами життя та самореалізації людини: культурою, політикою, економікою, професійним спрямуванням; способом існування, творчості, ставленням до оточуючого середовища, відношенням до людей тощо.

Розглядаючи особу за станом здоров'я-нездоров'я, ми зазначаємо національний характер її трактування проблеми. Ці стани мають певні закономірності та відмінності формування і функціонування в межах історичного процесу, національної свідомості, зі створенням культурних стереотипів, традиційних форм, із застосуванням механізмів (світової, історичної, національної, культурної) практики та їхніх взаємодіалогів. У певний час у світовій науці постала нагальність створення спеціальної дисципліни – “Психологія народів” (В. Вундт). Х. Штейтал визначив поняття *народний дух* як особливе, замкнене утворення, що виявляється у психологічній схожості індивідів, які належать до окремої нації, а водночас і як свідомість, зміст якої може бути розкрито шляхом порівняльного вивчення культури. Це *замкнене утворення* може бути моделлю, що формує, лікує та здійснює адаптацію.

А. Сокольник досліджує, як ставлення до здоров'я та хвороби змінювалось у представників різних культур світу протягом історії. Аналіз історії країн світу в літературі з погляду культурологічних порівнянь драматичне. Функціонування традицій здорового способу життя в межах середовища безперервно реформуються. На думку Р. Діс-Герреро, хоча люди у всьому світі цінують добре здоров'я, населення деяких країн, таких як, наприклад, Франція та Італія, вважає, що цінність здоров'я для них є більшою, ніж для людей інших країн, наприклад, таких як Ліван та Туреччина. Зазначимо, що, чим вище люди цінуватимуть своє здоров'я, тим більше вони будуть про нього піклуватись і вести відповідний спосіб життя та виховуватимуть ці потреби у своїх дітей. Одним із аспектів цієї проблеми є віра в те, що хвороба – це результат впливу надприродних сил. Деякі релігійні напрями включають специфічні вірування, які саме спонукають до здорового способу життя. Наприклад, переконання, що тіло – “храм духу святого” і одним із завдань людини є догляд за своїм тілом. Це передбачає утримання від куріння і вживання алкоголю, споживання здорової їжі, регулярні фізичні вправи тощо. За даними Д. Сакса, християнська релігійна наука відхиляє вживання ліків, віруючи в те, що хвороби лікуються лише ментальним, розумовим шляхом, тому їй потрібна тільки молитва і порада. Міжкультурні фактори відіграють свою роль у створенні моделі здорового способу життя.

Актуальність вирішення питань творчої соціалізації підлітків з особливими потребами діє в динаміці необхідності практики здорового способу життя. Вона потребує їхній розгляд із позицій новітніх підходів. Одним із таких є застосування музичного мистецтва для оздоровлення суспільства і окремої особи в ХХІ ст. Це, зокрема, метод музичної терапії, хоча ця практика формувалася історично ще з давніх часів. Музична терапія – це сучасний спосіб застосування професій музиканта-лікаря-вихователя в одній особі, за методикою для

поліпшення фізичного і психічного здоров'я людей із різними розумовими, фізичними чи емоційними розладами. Останнім часом у програмі “Музична терапія” включено ще й такі форми, як робота з в'язнями, невиліковно хворими тощо. Ми беремо за основу Програми, акредитовану в 90-х роках ХХ ст. Американською Асоціацією Музичної Терапії. У ній йдеться про унікальне поєднання клінічного навчання з академічною роботою курсу для розвитку індивідуальних підходів до проблеми – музична терапія і здоров'я та формування і виховання зорового способу життя (Р. Блаво) [6, с. 53-59]. На нашу думку, проблему соціалізації досліджуваної групи засобами музичного мистецтва в умовах мистецького середовища необхідно розглядати в контексті гуманізації та гуманітаризації сучасної освіти – основної складової культурно-мистецького середовища, що потребує піднесення національної та громадянської свідомості, духовності, ерудиції, освіченості суспільства. Важливою сферою є музично-естетична діяльність у вільний час, організація музично-естетичної освіти вибраної групи у спеціальних творчих колективах. Яким же чином суспільство та його мистецьке середовище може допомогти своїм молодим громадянам жити, дотримуючись принципів здорового стилю життя? Одним із перших кроків є державні соціально-економічні програми, а особливо – боротьба з бідністю. Такі програми повинні надати можливість розвитку маргінальної культури в Україні. Всі без винятку суб'єкти середовища повинні мати змогу користуватися всіма продуктами високої елітарної культури і мистецтва, зокрема музичними.

Зазначимо, що люди відрізняються за віком, статтю, соціокультурним походженням, тому підтримання здоров'я та профілактика хвороб душевних і фізичних потребує вирішення специфічних питань стилю життя, когнітивних можливостей та особливостей ролі групи населення в середовищі. Е. Сарпфіно, автор підручника “Психологія здоров'я” (1994), окреслив реальний вихід зі складної ситуації шляхом впровадження засобів та методів – “психологія здоров'я”, де відзначається принциповий недолік ситуації. Вона виявляється в тому, що фахівці володіють часто неоднозначною інформацією про культурні відмінності у сприйнятті симптомів хвороби. Наприклад, кількість молоді, ураженої вірусом СНІДу в Африці, є вражаючою і постійно зростає. А населення країн, де нагальною є потреба змінити поведінкові фактори ризику, не усвідомлюють, що принципи психології здоров'я зможуть допомогти зберегти суспільне здоров'я, а це у свою чергу потребує створення дієвого культурно-мистецького середовища, що виробить шляхи адаптації, які активно працюють, наприклад, в США та інших промислово розвинених країнах. Приміром, у 80-х роках ХХ ст. в Голландії відбулися зміни в концепції охорони здоров'я. Її головною метою стало досягнення благополуччя людей. У результаті цього з'явилася нова теорія – “стиль життя”. Зазначимо, що населення Японії більшою мірою є соціально орієнтованим до колективного стилю життя, ніж західне індивідуалістичне суспільство, що, відповідно, впливає на формування культури здоров'я.

Для реалізації концепції здорового способу життя молоді важливим є факт диференційного добору системи медичного, виховного обслуговування залежно від культури традицій та менталітету населення. Відповідна методологія має бути міждисциплінарною – на стику філософії, педагогіки, психології, культурології, історії, мистецтвознавства, медицини тощо. В основі проблеми здорового способу життя є концепція “практично здорова людина”, яка живе в реальному середовищі, насиченому стресовими впливами. Особистісні фактори (біогенетичні, психологічні та поведінкові) сприяють чи шкодять благополуччю людини. Це такі фактори навколишнього середовища, як географічні, архітектурно-технологічні, соціальні, мистецько-культурні, що впливають на потреби індивіда здорового способу життя. Тому за таких умов необхідно враховувати два показники: природний та штучний вияв середовища, додатково до багатофункціональних (культурно-мистецьких, соціально-культурних, економічно-політичних). У праці П. Баб'юк “Здоров'я людини – важливий фактор функціонування держави” (1998) наведено результати

аналізу стану здоров'я населення України. Наприклад, за останні шість років у нашій країні померло на 1,2 млн людей більше, ніж народилося.

У наслідок техногенної катастрофи ХХ ст. на Чорнобильській АЕС може піти з життя 1 млн. осіб, 80% дітей хворі, 30% території екологічно непридатна для життя. За останні роки з'явилися захворювання, що виникають у результаті нескінченних стресів, конфліктних ситуацій, постійного емоційного перевантаження, екстремальних умов нашої дійсності, складної кримінальної обстановки, зубожіння більшої частини населення. З. Плохій у праці "Валеологія та екологія в змісті шкільної освіти" наводить результати порівняльного аналізу анкетування школярів у СРСР та США. Зокрема, серед американських школярів проблема здоров'я посідає перше місце на шкалі життєвих цінностей. У школярів України здоров'я знаходиться на сьомому. Навіть серед дорослого населення здоров'я на четвертому місці. Нині в Україні активно займаються спортом 6-8%, у США – 60%, а в Японії – 80% населення країни. У ХХІ ст. культ здоров'я повинен бути невід'ємною складовою життя, адже здоров'я – це найбільша цінність не лише окремої особи, а й усього суспільства.

Зазначимо, що до програми сучасної шкільної освіти в Україні включено вивчення дисципліни "Основи валеології". Учні виявили цікавість до таких тем: прийоми регулювання емоційного стану, основи особистого щасливого життя, контрацепції. До цієї програми ми вважаємо важливим додати практичний курс "Творча діяльність молоді у вільний час". О. Корнієнко в книзі "Етапи формування науки валеології як основа безпеки життя людей ХХІ ст." визначив методологічні засади філософсько-психологічних, соціально-психологічних, медико-біологічних аспектів руху "За здоров'я практично здорової людини".

С. Литвин-Кіндратюк інформує, що співробітниками науково-методичного центру "Українська етнопедagogіка і народознавство" АПН України та Прикарпатського університету ім. В. Стефаника розпочато розробку одного із варіантів проекту "Підготовка психолого-педагогічних профілактичних програм здорового способу життя школярів засобами народознавства". У доповіді В. Докаш "Християнські принципи здорового способу життя як умови формування духовної особистості" порушуються питання взаємозалежності особистості та її здоров'я. М. Бауер у праці "Формування основи християнської моралі в процесі відродження України" підкреслює тенденції зростання релігійно-духовного фактора. Л. Коханенко у дослідженні "Проблеми валеологічної культури в психологічній спадщині І. Сікорського" наголошує на загостренні проблеми здоров'я вчителів та учнів, що спонукає до пошуку дієвих засобів та методів для вирішення цього складного питання. Наприклад, на думку С. Кримського, важливою є роль раціонального виховання, значення сну, відпочинку, регулювання дихання, нервово психічна гігієна, настрої-радість. Д. Ізуїткін зазначає, що суттєвим для нашої суспільної формації способом життя є такий, що підвищує адаптивні можливості організму людини та сприяє повноцінному виконанню нею соціальних функцій, активному довголіттю. Саме здоровий спосіб життя має свою специфіку, яка виражається в тому, що головна увага приділяється культурному та психофізичному змісту життя індивіда чи окремої групи; життєдіяльності людей на соціокультурному макрорівні (індивід, група, сім'я).

Тому, на основі проведеного аналізу, нами встановлена наявність наукового диспуту щодо проблеми важливості здорового способу життя особи в середовищі. Інтегрованими є концепції фундаторів валеології формування, розвитку, корекції та підтримки "здоров'я практично здорової людини".

Серед західних концепції здорового способу життя вирізняється праця С. Шоенборн (1993 р.). Під час проведеного ним дослідження провінції Аламеда (Breslow, Enstrom) було виявлено зв'язок між показниками смертності та аспектами способу життя, а саме: кількість часу на сон, їжу, фізичну активність, вживання алкоголю, куріння. Ідеальна форма цих показників дає нам формулу здорового способу життя. Відомі фахівці з пропаганди здорового способу життя М. Амосов, Я. Бенбер та ін. підкреслюють потребу у формуванні

нової моди – моди на здоров'я – “філософія здорового способу життя”. Вони вважають, що необхідно переконати людей спробувати змінити свій спосіб життя, щоб відчутти задоволення від здоров'я [2].

У “Національних завданнях для підтримання здоров'я та профілактики хвороб 2000 р.” було зазначено, що основними пріоритетами для підтримання здоров'я та профілактики хвороб на теренах США є такі заходи: підвищення фізичної активності, зміни в харчуванні, зниження вживання алкоголю, тютюну, наркотиків, ліків, ефективніше планування сім'ї.

В наш час проблеми здорового способу життя хвилюють широкий загал України. Наприклад, відомий співак В. Білоножко в інтерв'ю студії Національної телерадіокомпанії України Ера (2002) наголосив, що здоровий спосіб життя повинен бути домінантою суспільного розвитку; проблемами патронату здібних дітей сконцентрований у досвіді викладачів київського фольклорного ансамблю “Зернятко”; “Меценатство на благо молоді з обмеженими фізичними можливостями” – концепція київської школа-інтернату (М. Щерба); “Молодь за здоровий спосіб життя” – ідея Українсько-американської Програми “Діабетик” (2000–2009 рр.) тощо.

Отже, в нашому науковому дослідженні соціалізацію ми розглядаємо як два взаємопов'язаних структурних елементи: соціалізація свідомості і соціалізація діяльності, де творча діяльність характеризується результатом створення якісно нових матеріальних благ та духовних цінностей. У свою чергу, творчість визначається як майстерність особливого гатунку, яку вирізняє надзвичайна тривкість мистецької діяльності в часовому просторі людської історії. Вона має психологічний аспект і передбачає наявність у особи таких здібностей, мотивів, знань та вмінь, завдяки яким створюється культурний продукт, що характеризується новизною та оригінальністю. З огляду на вирішальну роль музики як невід'ємної частини культури, спільна творчість є інструментом створення необхідних умов буття, в процесі якої стимулюється самопізнання, саморозвиток, самолікування. До того ж, як фактор духовного освоєння світу, де головними її регуляторами є істина, добро і краса, така діяльність проектує певну нормативну єдність – простір художньої творчості людини-митця, яка завдяки творчій діяльності передає спосіб співіснування духовних утворень мистецтва, відтворюючи феномен творчої соціалізації.

На цій основі *творча соціалізація* як категорія ціннісної системи за відповідних умов стає *культурним явищем*. У свою чергу, різноманітність виявів людської культури відповідають багатогранному змісту проявів людської діяльності, проектується в моделі, де умови творчої соціалізації особи в межах культурно-мистецького середовища формують потужні механізми для розвитку особи. Локальна модель музично-естетичної діяльності розуміється як загальнокультурне, гармонізуюче особу явище, під час якого шляхом вирішення творчих завдань відбувається вироблення нових правил чи навиків здобуття нової інформації, естетичної за законами краси; як форма творчої соціалізації вона може проектуватись як *по горизонталі* в проекції даної епохи, так і *по вертикалі* в часі, що спрямовується до наступних людських епох.

На основі окреслених в даному дослідженні методологічних аспектів і принципів соціокультурного патронажу та абілітації в контексті здорового способу життя – інструменту для створення умов адаптації молодої особи з особливими потребами – ми дійти висновків, що, базуючись на історичному досвіді музично-естетичної діяльності, така форма творчої соціалізації певним чином впливає на сенс життя особи, її культуру, світогляд і фізичний стан.

Використана література:

1. *Абрамович С.* Зарубіжна та українська культура / С. Абрамович. – Чернівці: Просвіта, 2002. – 290 с. *Амосов Н.* Раздумья о здоровье / Н. Амосов. – М.: Знание, 1987. – 203 с.
2. *Бехман И.* Валеология – наука о здоровье / И. Бехман. – М.: Знание, 1990. – 187 с.

3. *Богущий Ю.* Стан та перспективи розвитку культури в Україні / Ю. Богущий. – К. : ДАКККіМ, 2004. – 49 с.
4. *Божович Л.* Проблема развития мотивационной сферы ребенка: изучение мотивации поведения детей и подростков / ред. Л. И. Божович, Л. В. Благонадежина. – М. : Педагогика, 1972. – 259 с.
5. *Блаво Р.* Целение музыкой / Р. Блаво. – М. : Питер, 2003. – 203 с.
6. *Гусак Р.* Традиційна весільна інструментальна музика Поділля / Р. Гусак // Проблеми розвитку художньої культури : тези доп. наук.-практ. конф. – К. : КДІК, 1994. – 204 с.
7. *Выготский Л.* Психология искусства / ред. А. Н. Монтьева; коммент. Л. С. Выготского. – М. : Искусство, 1986. – 572 с.
8. *Іваницький А.* Українська народна пісенна творчість / А. Іваницький. – К. : Муз. Україна, 1990. – 336 с.
9. Кремень В. Велиння часу – плекати національну гордість у молоді [Текст] / В. Г. Кремень // Учитель. – 1999. – № 11-12. – С. 59-60, 62.
10. *Леонтьев А.* Очерки психологии личности / А. Леонтьев. – М. : Наука, 1993. – 374 с.
11. *Падалка Г.* Вчитель, музика, діти / Г. Падалка. – К. : Муз. Україна, 1982. – 44 с.
- Потебня А.* Из записок по теории словесности / А. А. Потебня. – Харьков, 1905. – С. 147-149.
12. *Семашко О.* Соціологія мистецтва / О. Семашко. – К. : Новий світ, 2004. – 598 с.
13. Социология: словарь-справочник / сост. : Т. Лоусон, Дж. Геррод. – М. : Наука, 2000. – 678 с.
14. *Сорокин П.* Человек. Цивилизация. Общество / П. А. Сорокин // Общ. ред., сост. и предисл. А. Ю. Согомонов : пер. с англ. – М. : Политиздат, 1992. – 116 с.
15. Социология: словарь-справочник / сост. : Т. Лоусон, Дж. Геррод. – М. : Наука, 2000. – 678 с.
16. *Таланчук П.* Вступне слово / П. Таланчук // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами : V міжнар. наук.-практ. конф. – К. : Університет “Україна”, 2004. – С. 3-5.
17. *Яворский Б.* Воспоминания, статьи, письма / Б. Яворский. – М. : Музыка, 1964. – Т. 2. – 670 с.

Турина О. А. Здоровый образ жизни – эталонная модель культурно-художественной среды.

В статье анализируются теоретико-методологические подходы отечественных и зарубежных исследователей к изучению феномена здорового образа жизни молодого лица с особыми потребностями в контексте творческой социализации в культурно-художественной среде.

Ключевые слова: культурно-художественная среда, творческая социализация лица, эталонная модель культурно-художественной среды – здоровый образ жизни.

Turina O. A. The healthy way of life is model of cultural and art environment.

In the article the theoretical and methodological going of domestic and foreign researchers is analysed near the study of the phenomenon of healthy way of life of young person with the special requirements in the context of creative socialization in a cultural and art environment.

Keywords: a cultural and art environment, creative socialization of person, standard model of cultural and art environment, is a healthy way of life.

Філонич О. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ЕЛЕМЕНТИ ТВОРЧОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ В КОНСТРУЮВАННІ ВИРОБІВ

У статті розкрито проблему формування елементів творчості учнів старшої школи в конструюванні виробів. Окреслено основні концептуальні виміри проблеми, обґрунтовано важливе значення впровадження комп'ютерних технологій у формування навичок конструювання виробів на уроках трудового навчання та необхідність професійної підготовки у виборі майбутньої професії, зокрема зроблено акцент на метод проектів у технології трудового навчання.

Ключові слова: творчість, учні старшої школи, конструювання виробів, проектування, школа.

Метою створення даної статті є сформулювати елементи творчості учнів старшої школи